

Max Oker-Blom
är ekon.dr och jur.lic., och
associerad forskare vid Hanken

Nationalekonomernas brist på kunskap och etik

George F. DeMartino hävdar att nationalekonomer då de gör sina förslag eller kommer med sina prognoser, dels vet för litet om de förhållanden som man avser tackla och dem föreslagen berör, dels inte befattar sig med den skada förslagen eller prognoserna åstadkommer. Det handlar om kunskapsbrist och brist på etiskt medvetande.

I sin tankeväckande och ställvis provokativa bok *The Tragic Science. How Economists Cause Harm (Even as They Aspire to Do Good)* riktar DeMartino en breddsidan mot marknadsliberalismen och proponenterna för den. Han hävdar att nationalekonomer inte i tillräcklig grad beaktar den skada deras ofta tvärsäkra åtgärdsförslag förorsakar. Udden riktas här särskilt mot Milton Friedman. Detta beror enligt DeMartino i huvudsak på okunskap om och en förenkling av omgivningen i vilken förslagen framställs och på att ekonomer inte beaktar etiska synpunkter i sina summariska kostnads- och intäktskalkyler. De borde således i större utsträckning ägna sig åt skadeanalys av ekonomiska åtgärder och därtill låta dem som träffas av förslagen komma till tals.

DeMartino är professor i internationell ekonomi vid universitetet i Denver i USA. Han är därtill medansvarig för magisterprogrammet i global ekonomi. Han har varit fakultetsmedlem sedan 1993. Sin magisterexamen avlade han vid Warwick-universitetet i Coventry i England och han har disputerat i nationalekonomi vid universitetet i Massachusetts. DeMartino har en bakgrund bland annat som medarbetare inom AFSCM, det vill säga American Federation of State, County and Municipal Employees.

Saknar kod för yrkesetik

Politisk ekonomi, yrkesetik och ekonomisk skada vid sidan av internationell handel hör till DeMartinos forskningsområden. Han har tillsammans med Deirdre N. McCloskey redigerat *The Oxford Handbook of Professional Economic Ethics* (2016). Han har också författat verken *The Economist's Oath* och *Global Economy, Global Justice*. I det förstnämnda verket, som publicerats 2011, noterar han att nationalekonomer, i motsats till många andra yrkesgrupper, saknade en kod för yrkesetik, och föreslår en diskussion för att åtgärda detta. I det senare verket, från år 2000, efterlyser han global jämlikhet i stället för nyliberalism.

”Det handlar alltså om kunskapsbrist och brist på etiskt medvetande då nationalekonomer förvandlar svåra sociala frågor till matematiska problem genom att summera följderna och räkna om dem till kostnader, vilka sedan ställs mot likaså kvantifierade fördelar.”

Boken *The Tragic Science* handlar, kort sagt, om epistemologi och etik. DeMartino hävdar alltså att nationalekonomer då de gör sina förslag eller kommer med sina prognoser, dels vet för litet om de förhållanden som man avser tackla och dem föreslagen berör, dels inte befattar sig med den skada förslagen eller prognoserna åstadkommer. Det handlar alltså om kunskapsbrist och brist på etiskt medvetande då nationalekonomer förvandlar svåra sociala frågor till matematiska problem genom att summera följderna och räkna om dem till kostnader, vilka sedan ställs mot likaså kvantifierade fördelar.

Några dramatiska misstag

Verket är indelat i fyra kapitler. I det första belyser han bland annat några dramatiska misstag nationalekonomer gjort sig skyldiga till och vilka haft tragiska konsekvenser.

Det handlar till exempel om chockbehandlingen och privatiseringen av den ryska ekonomin i början av 90-talet, som ledde till miljontals ryska mäns död, såsom en följd av arbetslöshet, alkoholisering, sjukdom och social utslagning då statliga företag gick omkull över en natt som ett resultat av experimentet att förvandla en planekonomi till marknadsekonomi.

Ekonomiska rådgivare uppmanade Ryssland att privatisera 200 000 företag på mindre än femhundra dagar. De facto lyckades ryska staten på mindre än två år överföra 120 000 företag till den privata sektorn. Men denna manöver ledde till försäljning av tillgångar i olönsamma företag, så kallad ”asset stripping”, och uppsägning av miljontals arbetstagare. Enligt vissa uppskattningar levde 1995 mer än 25 procent av befolkningen i fattigdom och officiellt var 22 procent arbetslösa.

Sträng sparkur ledde till misär

Ett annat exempel som DeMartino lyfter fram är den stränga sparkuren, som Grekland utsattes för i slutet av av 2000-talet och början av 2010-talet, med betydande ekonomisk och social misär som följd. Inbesparingarna resulterade i reducerade löner och pensioner för offentligt anställda, men också i arbetslöshet. Finansieringen av sociala nätverk minskade likaså. År 2011 löpte grekerna jämfört med medborgarna i övriga EU-länder störst risk för fattigdom och social utslagning. Redan ett år senare levde cirka en tredjedel under fattigdomsgränsen. Hemlösheten och också barndödligheten ökade betydligt. Ojämligheten accelererade och tillgången till både hälsovård och utbildning drabbade befolkningen olika.

I bägge fallen handlar det enligt DeMartino om missriktad ekonomisk paternalism och högmot. Han för också här fram hur komplexa skador kan vara och hur de kan ha en kaskadeffekt, såsom exempen visar.

Svårt att förutse konsekvenser

Det andra kapitlet berör hur ojämnt ekonomiska följder kan utfalla. DeMartino talar om ”econogenic impact”, vilket kunde översättas med ekonomigenererad följd eller konsekvens, som ekonomer inte nödvändigtvis är medvetna om eller

ignorerar. Han understryker här uttryckligen hur svårt, kanske omöjligt, det är att förutse konsekvenserna av ett visst förslag. Här lanserar han uttrycket "irreparable ignorance". Enligt DeMartino har det bland annat att göra med det kontrafaktiska resonemang nationalekonomer ägnar sig åt. "Om si, så blir det så". Dylika resonemang innehåller ett stort mått av spekulation och klara epistemologiska, kunskapsmässiga brister.

I de tredje och fjärde kapitlen introduceras så småningom botemedlen. Det gäller att noggrant och ödmjukt bedöma följderna av ett förslag, det vill säga att göra en så kallad skadeprofilanalys och att inse att ekonomiska beslut mången gång fattas under betydande osäkerhet. DeMartino förespråkar att nyttja "Decision Making under Deep Uncertainty, DMDU". Han för också fram betydelsen av att ta hänsyn till människors förmågor, så kallade "capabilities". Här stöder han sig bland annat på ekonomen och filosofen Amartya Sen och filosofen Martha Nussbaum.

Står inför ett vägskäl

Han understryker att en yrkeskår, som är förbunden med skadecentrerad ekonomisk forskning och därigenom medveten om de skador ekonomiska beslut kan förorsaka, inser hur komplexa skador är och ägnar sig åt att utforska ekonomiska skadeprofiler. Den försöker också undanröja uppkomsten av skador och skadornas kaskadeffekter. DeMartino menar att nationalekonomerna står inför ett vägskäl. De kan antingen insistera att de vet bäst och fortsätta som hittills eller de kan erkänna vad som gått snett, "acknowledge the tragedy", och slå in på den väg som förutsätter beaktande av de etiska implikationerna vid beslut och de berörda parternas synpunkter samt insikten att vi vet betydligt mindre än vi tror.

DeMartino har kritiserats för att han överdriver nationalekonomers ointresse eller känslolöshet för ekonomisk skada. Till exempel Cass R. Sunstein konstaterar i sina kommentarer rörande *The Tragic Science*¹⁾ att nationalekonomerna redan länge varit noggsamt medvetna om det epistemologiska dilemma och lanserat olika strategier för att tackla det. Det förekommer vidare enligt honom en hel del litteratur om hur man skall hantera osäkerhet. Sunstein menar

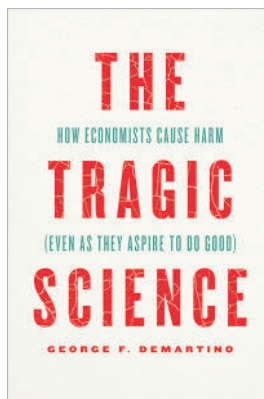
med andra ord att DeMartino är alltför hård mot yrkeskåren. Samtidigt är han enig med DeMartino om att de minst bemedlade bör stödas, såsom till exempel om en höjd styrränta leder till svårigheter för dessa.

En annan aspekt som Sunstein förvånar sig över är att DeMartino inte har beaktat de synpunkter beteendekonomin framfört om människans bristande rationalitet och hur detta påverkar beslutsfattande.²⁾

Oberoende av att DeMartino kan vara alltför kritisk gentemot den nationalekonomiska yrkeskåren och inte beakta de förändringar som redan skett är hans genomgång av de epistemologiska utmaningar ekonomer ställs inför belysande och stimulerande läsning. Hans uppmaning att också höra dem som berörs, är likaså välmotiverad.

Fotnoter

- 1) Cass R. Sunstein, *Accounting for the Human Cost*, *The New York Review of Books*, November 24, 2022. s. 48-49.
- 2) Beteendekonomen Richard H. Thaler erhöll nobelpriset i ekonomi år 2017. Se till exempel Thalers bok "Misbehaving" från 2015.

George F.
DeMartino: *The Tragic Science. How Economists Cause Harm (Even as They Aspire to Do Good)*
The University of Chicago Press
2022, 272 sidor.